

IKUINEN

YLIOPPILAS

Fantasiatarinoita

KUSTANTAMO
HELMIVYÖ

ZACHARIAS
TOPELIUS

Ikuinen ylioppilas

Zacharias Topelius

Ikuinen ylioppilas

Fantasia- ja muita tarinoita

Kustantamo Helmivyö
Turku 2026

Zacharias Topelius: *Ikuinen ylioppilas*

Toim. Juri Nummelin

ISBN 978-952-7469-89-7

Painopaikka: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

Sisällysluettelo

- 7 Juri Nummelin: Lukijalle
- 9 Ikuinen ylioppilas (1845; Sumutarinoita, suom. Ilmari Jäämaa)
- 52 Toholampi (1850; Sumutarinoita, suom. Ilmari Jäämaa)
- 72 Pienkeittäjä, joka aina nousi ylimmäiseksi (1845; Sumutarinoita, suom. Ilmari Jäämaa)
- 93 Ninive (1870; Lukemisia lapsille 4, suom. Aatto Suppanen, Em. Tamminen ja Olof Berg)
- 99 Turun linnan tonttu-ukko (1884; Lukemisia lapsille 3, suom. Aatto Suppanen, Em. Tamminen ja Olof Berg)
- 131 Aallottaren jäljet (1858; Lukemisia lapsille 2, suom. Aatto Suppanen, Em. Tamminen ja Olof Berg)
- 137 Sampo Lappalainen (1866; Lukemisia lapsille 2, suom. Aatto Suppanen, Em. Tamminen ja Olof Berg)

Unda Marinas silfverskål.

*Kuvitusta Topeliuksen tarinaan Unda Marinas silfverskål.
Unda Marina on sama hahmo kuin Aallottaren jäljissä.*

Lukijalle

Juri Nummelin

Zacharias Topelius (1818–1898) tunnetaan Suomen satusetänä, mutta hänellä oli myös pimeämpi puolensa. Topeliuksen historialliset kertomukset *Välskärin kertomuksista* alkaen sisältävät paljon kauhuromanttisia aineksia, mutta Topeliuksen tuotannosta löytyy myös ehtoja kauhutarinoita, joita hän kirjoitti Helsingfors Tidningar -lehden täytepaloiksi, niin sanotuiksi följetongeiksi. Niissä Topelius osoitti hallitsevansa lajityypin perusteet kauheankauniista maisemakuvauksista alkaen.

Muutamia näytteitä on kirjassa *Sumutarinoita* (1911, alun perin *Sägner i dimman*, 1882), josta käsillä olevat alun perin Aatto Suppasen tekemät ja Ilmari Jäämaan korjailemat suomennokset on otettu. Topelius pehmensi novellejaan kirjajulkaisua varten ja lisäsi teokseen kehyskertomuksen, jossa eri ihmiset kertovat toisilleen kirjaan sisältyviä tarinoita. *Sumutarinoissa* olevat kauhutarinat ovat tyylikäs bibliofiilinen mysteeri ”Ikuinen ylioppilas” (alun perin ”Den evige studenten”), erikoisesti nimetty ”Pienkeittäjä, joka aina nousi ylimmäiseksi” (alun perin ”Den gamle beckbrännaren”; tarinassa keitetään siis pikeä) sekä ”Toholampi”, synkkä ja traaginen kertomus, jossa näkyvät hyvin ajan jylhät kauneushanteet: pelottava maisema vie ihmisen lähelle

omaa itseään. Topeliuksen muita kauhutarinoita on suomennettu 2000-luvulla pariinkin eri kokoelmaan, mutta jostain syystä näitä tarinoita ei ole käännetty uudestaan. Topeliuksen tunnetuin kauhukertomus on tietenkin *Linnaisten kartanon vihreä kamari* (1859). Siitä on saatavilla Matti Järvisen uudistama Ilmari Jäämaan suomennos.

Tähän kirjaan on valikoitu myös Topeliuksen satuja, jotka lähestyvät fantasiaa. Tunnetuin näistä on ”Turun linnan tonttu-ukko”, joka on mainettaan kiinnostavampi tarina. Siinä vanhaa linnaa vartioiva tonttu on jopa supersankarimainen hahmo! Muut sadut tässä kirjassa ovat ”Aallottaren jäljet” ja ”Sampo Lappalainen”, joista varsinkin jälkimmäisessä on jyvää seikkailusatutunnelmaa.

Kirjan eräänlaisessa saranakohdassa on *Raamattu*-aiheinen ”Ninive”. Olen ottanut ylipäätään kannan, että *Raamattuun* suoraan perustuvat tarinat ovat fantasiaa, vaikka tapahtumilla saattaisikin olla historiallinen tausta. Tarina ilmestyi Lukemisia lapsille -sarjassa *Topelius saturunoilijana* -teoksen (1947) tekijä Kaarina Laurent toteaa, ettei tarina varsinaisesti sovellu lapsille.

Olen käyttänyt kokoelmassa vanhoja suomennoksia, sillä Helmivyöllä ei ole ollut resursseja uusiin käännöksiin. Toivoakseni tarinoista välittyy näin vanhan ajan tunnelma.

Ikuinen ylioppilas

Konsuli Rönnevallia onniteltiin hänen nuoruutensa arvoituksen iloisesta ratkaisusta, hänen romaaninsa naissankari oli löytänyt saalinsa, ja tohtori Rabe, joka oli saanut toisen arvan, aloitti kertomuksensa seuraavaan tapaan: Minäkin muistan arvoituksen, mutta toisenlaisen kuin se, jonka arvoisa edeltäjäni kertoi, melkein yhtä öisen ja pimeän kuin hänen kertomuksensa oli miellyttävä ja valoisa. Onneksi on meillä nyt kirkas vuodenaika, jolloin voimme varjoja pitää vain mieluisana vaihteluna. Torjun jo edeltäpäin epäilyksen, että kerron kummitusjuttuja, vaikka todellakin silloin itse olin sen ainoan kerran elämässäni halukas uskomaan sentaipaista. Kertomukseni koskee sielutieteellistä arvoitusta, niin harvinaista ja niin ihmistoiminnan kaikkien tavallisten vaikutinten kanssa ristiriidassa olevaa, etten sen vertaista ole löytänyt muuta kuin yhden, omituisessa, mutta ihmeellisen kauniissa Almqvistin runossa nimeltä Ramido Marinesco. Goethe tai Walter Scott olisi epäilemättä voinut arvoituksestani tehdä paljon enemmän kuin mitättömän ylioppilasmuistelman. Mutta antakaa anteeksi, minä olen latinalainen; onko teistä kellään synnynnäistä kammoa pitkiä latinalaisia kirjannimiä kohtaan?

Kuulijat selittivät kainosti, etteivät tosin voineet täydelleen ymmärtää niin suuren opin arvoa, mutta

olivat kuitenkin valmiit alistumaan siihen, mitä ei voinut välttää.

- Minun tulee sitten - jatkoi kertoja - ilmoittaa, etten ole kehdosta asti ollut roomalainen, vaan pikemmin kreikkalainen, hebrealainen, arabialainen, syyrialais-kaldealainen tai miksi minua tahdotaan nimittää, sanalla sanoen itämaisten kielten tutkija. Isäni oli oppinut teologi, joka oli hyvin tarmokkaasti ryhtynyt raamatunkielen tutkimiseen, eksegetiikkaan. Hänen elämänsä päämääränä oli ollut opettajanpaikan saaminen Turun yliopistossa, mutta hänet sivuuttivat onnellisemmat, joskaan eivät taitavammat hakijat, joten hän vihdoinkin joutui kirkkoherraksi erääseen hiippakunnan pohjoiseen pitäjään. Siellä hän opetti itse poikiaan ylioppilastutkintoon asti, ja koska minä olin vanhin, oli minun tietysti astuttava hänen jälkiään. Ja minun piti päästä paljon pitemmälle; sehän on isien kiitettävää kunnianhimoa. Minusta piti tulla oppinein raamatunselittäjä, mitä koskaan oli nähty; minun piti valaista pyhän kirjan salaisia syvyyksiä niin kirkkain tutkimuksen valon soihtuin, ettei kukaan edellinen tutkija vielä ollut sen vertaisia sytyttänyt, ja sentähden opetettiin minulle varhaisesta lapsuudestani asti kaikkia siihen alaan kuuluvia kieliä, varsinkin raamatunkreikkaa ja hebreaa, kunnes minä liikuin niissä kuin kala vedessä. Latina oli sivuasia, mutta sitä ei voitu välttää. Tosin minä jo kolmentoista vuoden

Zacharias Topelius (1818-1898) tunnetaan Suomen satusetänä, ja monet hänen muistetuimmista saduistaan ovat herttaisia ja opettavaisia. Hän kirjoitti kuitenkin paljon muutakin, ja hänet voi nähdä myös yhtenä ensimmäisistä suomalaisista fantasiakirjailijoista, joka kehitti lajityyppiä eteenpäin systemaattisesti.

Tähän kirjaan on koottu pieni valikoima Topeliuksen fantasia-tarinoita, joissa näkyvät kansansatujen ja H. C. Andersenin vaikutteet. Mukana on myös kolme kauhunovellia, joita ei ole pitkään aikaan ollut saatavana painettuna. Kirjassa on Juri Nummelinin lyhyt esipuhe.

Kustantamo Helmivyö

ISBN 978-952-7469-89-7

Kansi: Juho Sihvonen